

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УЧАСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ РОБОТІ В ГРОМАДІ

Козубовська І.В.

*доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Ужгородського національного університету,*

Козубовський Р.В.

*кандидат пед. наук, доцент кафедри соціології
та соціальної роботи Ужгородського національного університету,*

Постолук М.І.

*кандидат пед. наук, завідувач аспірантури
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

FOREIGN EXPERIENCE OF STUDENTS' PARTICIPATION IN VOLUNTEER WORK IN COMMUNITY

Kozubovska I.V.

*doctor of pedagogic sciences, professor, head of department of general
pedagogy and pedagogy of higher school of Uzhhorod national university,*

Kozubovskyi R.V.

*candidate of pedagogic sciences, associate professor
of sociology and social work department of Uzhhorod national university,*

Postolyk M.I.

*candidate of pedagogic sciences, head of post-graduate
studentship department of Ternopil national pedagogic university*

Анотація. В статті розглядаються питання волонтерського руху. Проаналізовано зарубіжний досвід участі студентів у волонтерській роботі в громаді. Зокрема, акцентується увага на досвіді США. Підкреслюється важливість використання зарубіжного досвіду в Україні.

Abstract. This article deals with the questions of volunteer activity. Foreign experience of students' participation in volunteer work in community is analyzed. Special attention is paid to the American experience. The importance of use of foreign experience in Ukraine is underlined.

Ключові слова: волонтерська діяльність, студенти, робота в громаді, зарубіжний досвід.

Keywords: volunteer activity, students, work in community, foreign experience.

Волонтерський рух був започаткований ще у 1859 році і асоціюється з іменем Анрі Дюрана і створенням організації «Червоний Хрест». Волонтерство сьогодні переросло в міжнародний рух глобального масштабу. Із понад ста країн світу добровольці об'єдналися і створили в 1970 році Міжнародну Асоціацію Добровольчих Зусиль (IAVE). На сьогоднішній день міжнародний волонтерський рух складається з багатьох організацій, таких як волонтери ООН, Міжнародна волонтерська організація SCI (Service Civil International), Молодіжна міжнародна організація «Молодь – за мир» YAP (Youth Action for Peace), Федерація ICYE (International Cultural Youth Exchange), Альянс європейських волонтерських організацій (Alliance of European Voluntary Service Organizations), Координаційний комітет міжнародних волонтерських організацій CCIYS (Coordinating Committee for International Voluntary Service), Асоціація волонтерських організацій AVSO (Association of Voluntary Service Organisation).

У Загальній декларації волонтерів відзначається, що волонтерство – це добровільний вибір, який виражає особистісні погляди і позицію; передбачає активну участь громадянина в громадському житті; сприяє покращенню якості життя, поглибленню солідарності між людьми; зумовлює реалізацію основних людських потреб на шляху побудови більш справедливого суспільства; сприяє більш збалансованому економічному і соціальному розвитку; виражається зазвичай у спільній діяльності в рамках різних асоціацій.

Волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; активна участь громадянина в житті суспільства, окремих соціальних громад, що виражається, як правило, у суспільній діяльності в межах різного роду асоціацій. Волонтерство сприяє покращенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності, реалізації

основних потреб на шляху будівництва більш справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному і соціальному розвитку.

В Україні волонтерський рух активно розвивається з 90-х років і набуває все більшої потужності, об'єднує все більше громадян та залучає значні людські ресурси, що потребує чіткого законодавчого регулювання. Держава намагається реагувати на цю потребу часу, про що свідчить визначення у законодавчому полі основ державної політики щодо волонтерства, введення до законодавства основних термінів і понять стосовно волонтерського руху.

Так, законодавчо визначений термін «волонтерський рух», задекларовано, що підтримка і сприяння його розвитку є одним з основних напрямів державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю, організовано проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів, у межах якого розроблено низку заходів щодо сприяння розвитку в Україні волонтерського руху; утворена Кабінетом Міністрів України Координаційна рада з питань розвитку та підтримки волонтерського руху, легітимізовано право волонтерів на їх залучення до надання соціальних послуг і відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України, яке регулює цю діяльність, передбачено право суб'єктів, які надають соціальні послуги, залучати волонтерів на договірних засадах для виконання цієї роботи. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 10 грудня 2003 р. У Положенні визначено, що волонтерська діяльність – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб - волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера [1, с.144]. У 2010 році Верховна Рада України ухвалила проект Закону України «Про волонтерський рух». Відповідно до документу, основні напрями волонтерської діяльності включають надання допомоги окремим соціальним групам, особам, сім'ям, які перебувають у

складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Зокрема, у проекті розглянуто механізм надання соціальної допомоги та духовної підтримки, сестринського догляду пацієнтам відділень паліативної допомоги та геріатричних відділень і членам їх сімей. У проекті зазначена участь волонтерів у діяльності, пов'язаній з захистом прав сімей, дітей та молоді, організацією масових спортивних і культурних заходів національного та міжнародного значення, охороною навколишнього природного середовища та культурної спадщини тощо.

Сам закон був затверджений 19 квітня 2011 року Верховною Радою України [2,с.435].

Оскільки волонтерський рух в Україні розвивається порівнян недавно, багато його аспектів ще не знайшли достатнього відображення у дослідженнях вітчизняних учених. Окремі питання волонтерського руху розкриті у працях : О.Безпалько, Р.Вайноли, Н.Заверико, А.Капської, Т.Лях, Ю.Поліщук, С.Савченко та ін.

Особливо важливими, на нашу думку, є питання залучення до волонтерської діяльності студентської молоді. Волонтерство – один з видів залучення молоді до відстоювання активної громадської позиції, який дозволяє проявити максимально свої здібності та вміння, завдяки яким можна допомогти іншим людям у вирішенні їх проблем. Молоді люди гостро бачать соціальну несправедливість; розшарування суспільства; оточуючих людей, які потребують допомоги, і, головне, мають сили та натхнення своїми діями допомогти іншим.

Сьогодні в Україні понад 1,5 млн. студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Тому молодіжний людський капітал – студентство є одним з найважливіших ресурсів волонтерської роботи.

Як відзначає вітчизняна дослідниця Т.Лях, особливість волонтерського руху в Україні полягає в тому, що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь [3, с.5]. Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити

особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проектах і програмах соціальної спрямованості, безпосередній соціальній роботі в громаді.

Значний досвід залучення студентської молоді до волонтерського руху мають деякі зарубіжні країни, тому метою даної статті є аналіз зарубіжного досвіду і виявлення можливостей його використання в Україні.

Відомо, що в США волонтерський рух має давні традиції [4; 5]. Добровільні організації відігравали помітну роль в історії соціальної політики США. Різні релігійні громади створювали ще в XIX столітті свої організації, які пізніше влилися Червоний Хрест і разом з жіночими організаціями займалися активною діяльністю в охороні здоров'я та соціальній політиці.

Добровольчі ініціативи розповсюджуються майже на будь-яку сферу людської діяльності – роботу з соціально незахищеними верствами населення (інвалідами, людьми похилого віку, маргіналами); роботу в рамках неформальної освіти, спрямованої на міжкультурне спілкування; розвиток проектів, які зміцнюють дух соціальної терпимості; миротворча діяльність, розв'язання конфліктів; екологічний захист; активізація сільських громад тощо. Незважаючи на досить широкий спектр діяльності волонтерів, аналіз історії розвитку і сучасного стану волонтерства у різних країнах доводить, що основною галуззю діяльності добровольців є соціальна сфера, у якій участь держави визнається недостатньо ефективною.

Сьогодні більше 75% американців входять, принаймні, в одну добровольчу групу. І, незважаючи на те, що держава там володіє великими можливостями, значно більшими, ніж в Україні, волонтерська робота вважається в США та інших розвинених західних країнах почесним заняттям і люди-волонтери користуються великою повагою; організаціям добровольців надається фінансова та організаційна підтримка з боку держави і підприємницьких кіл. Самі ж організації працюють на безоплатній основі як виконавці державних соціальних програм, виконуючи роль своєрідного

буфера. Таким чином, вони не дублюють, а доповнюють державні служби, утворюючи з ними єдину і вельми ефективну систему соціальної допомоги населенню.

В США сьогодні діє більше мільйона таких організацій: кожний другий американець працює не менше 3 годин у тиждень волонтером в церкві або лікарні, громадських службах або різних притулках, допомагає школам і т.д.

В зарубіжних країнах, в тому числі і США, добре розвиненою є волонтерська робота в громадах. Громада («community» зазвичай визначається як група людей, які об'єднані спільним походженням, соціальним станом, інтересами, потребами. Зауважимо, що власне соціальна робота якраз і розпочалася в США з роботи добровольців в громадах.

Волонтерський рух в США особливо поширений серед учнівської молоді, особливо студентів університетів. Американські студенти з великим бажанням беруть участь у волонтерському русі. Мотиви їх для вступу до лав добровольців різні: переконання морального і релігійного характеру; потреба в спілкуванні, активності, реалізації своїх здібностей, громадському і державному визнанню; бажання отримати нову роботу або освоїти нову професію.

Широке залучення студентів до волонтерського руху в західних країнах спростовує існування у суспільстві стереотипу щодо благодійності і волонтерства як заняття для багатих, а звичайні люди з їх часто мізерними зарплатами не можуть цим займатися. Практика свідчить, що значна частина благодійних внесків надходить від людей, рівень доходів яких середній або навіть нижче середнього. Насамперед, це стосується студентів. Наприклад, у 2007 році в банках Нью-Йорка спеціально для студентів з'явилися платіжні квитанції на суму 1 долар. Поряд з логотипом – інформація про некомерційні організації штату, які шукають кошти для фінансування конкретних проектів. Серед них : відкриття дитячих хоспісів, допомога самотнім молодим матерям тощо. Ще одна цікава акція під назвою «Дитяча година», спрямована на підтримку дітей вулиці, дітей із неблагополучний сімей. Взяти

участь в кампанії міг кожен, хто передав свій заробіток за годину робочого часу у Міжнародний молодіжний фонд. Ця акція знайшла широку підтримку не тільки в США, але й багатьох інших країнах.

Волонтерський рух в США часто представлений у вигляді різних клубів соціальної спрямованості, які захищають права студентів. Це особливо стосується таких категорій студентів, як студенти з обмеженими можливостями, студенти, які приїхали на навчання з інших країн та ін.

Слід підкреслити, що волонтерські організації соціальної спрямованості як форма надання допомоги і впливу на соціалізацію молоді є унікальним соціально-педагогічним феноменом професійної школи США.

Федеральна статистика США свідчить, що волонтерська діяльність в системі професійної освіти здійснюється в рамках 700 програм на загальнонаціональному і місцевому рівнях. Більше половини студентів працюють у проектах, спрямованих на допомогу групі ризику : хворим, бездомним, дітям з девіантною поведінкою.

Надзвичайно поширеною формою участі у волонтерському русі серед американських студентів є діяльність у міжнародних молодіжних акціях у всьому світі у складі інтернаціональних студентських груп. Зауважимо, що подібні групи працюють і в Україні. Зокрема, неодноразово американські студенти-волонтери разом із студентами Ужгородського національного університету працювали в Закарпатті з дітьми-сиротами.

Слід відзначити, що вищі навчальні заклади США здійснюють підготовку студентів до волонтерської діяльності. Наприклад, передбачено співпрацю навчальних закладів з громадськими організаціями, до діяльності яких залучають студентів. На базі навчальних закладів організують волонтерські центри та реалізують студентські волонтерські програми, які спрямовані на вирішення соціальних проблем конкретної спільноти, проблеми забезпечення зайнятості молоді та ін. У державному університеті Болла (Штат Індіана, США) діє цікава програма «Мистецтво лідерства» (The Excellence in Leadership), спрямована на формування у студентів умінь

громадського лідера, які передбачають розвиток впевненості в собі, соціальної активності, спрямованості особистості на реалізацію волонтерської діяльності у ВНЗ і після закінчення університету. В університеті Північного Мічигану діє програма «Організація студентських лідерів» (The Student Leader Fellowship Program at Northern Michigan University), мета якої полягає у вихованні компетентних студентів зі сформованими етичними уявленнями, орієнтованими на допомогу спільноті. Програма передбачає вивчення проблем : «Турбота про членів своєї групи», «Мистецтво спілкування» та ін.

Американський досвід залучення студентської молоді до волонтерської діяльності заслуговує уваги і впровадження в навчально-виховну діяльність закладів вищої освіти України.

Список літератури

1. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – С. 144.
2. Закон України про волонтерську діяльність // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – С. 435.
3. Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Л.Т.Лях. – Луганськ, 2009. – 20 с.
4. Филантропические фонды и спонсорские организации США. [Справочник]. – М.: Ин-т США и Канады РАИ, 1997. – 230 с.
5. Eberly D.J. National Youth Service in the 20th and 21st centuries / D.J. Eberly. – New-York : Routledge, 2005. – 356 p.